

TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı : 6398

Tarih : 18.07.2024

10/1653

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye'de ev işçileri, en güvencesiz ve kırılgan çalışma grupları arasında yer almaktadır. Çoğunun çalışma yaşamına ilişkin yasal düzenlemelerde kapsam dışı sayılmaları, sosyal güvenceye erişimden yoksun bırakılmaları, belirli bir iş tanımlarının olmaması, düzensiz ve süresiz çalışma, kayıt dışılık, kötü muamele ve iş güvencesi eksikliği gibi birçok sorun mevcuttur. Ev işçilerinin karşılaştığı sorunların etraflıca belirlenmesi, çözüm önerilerinin geliştirilmesi ve iyileştirmeleri esas alan yasal değişikliklerin belirlenip, hayata geçirilmesi amacıyla Anayasa'nın 98. ve İçtüzüğü'nün 104. ve 105. maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ve talep ederiz.

Gülüstan KILIÇ KOÇYİĞİT
DEM Parti Grup Başkanvekili
Kars Milletvekili

GEREKÇE ÖZETİ

Ataerkil sistemin devamlılığını esas alan toplumsal cinsiyet rolleri, yıllar boyunca kadınların işgücü piyasasına katılımını geciktirerek hane içi emeği görünmez ve değersiz kılmıştır. Bu durum, kadınların gelir getirici işlerde yer almasını engellemiş ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştirmiştir. Kadının omuzlarına yüklenen bakım emeği, istihdam alanında bir kategori olarak ev işçiliğini oluşturmuş, kadınların görünmez emeği ve emeğin değersizleştirilmesi farklı bir yüz kazanmıştır. Türkiye’de ev işçileri, en güvencesiz çalışma grupları arasında olup yasal korumadan, sosyal güvence hakkından ve iş güvencesinden yoksundur. Çoğunluğunu kadınların oluşturduğu bu işçilerin sorunları, kayıt dışı çalışma, kötü muamele, iş kazaları ve sosyal güvenlik haklarından mahrumiyet gibi çeşitli şekillerde kendini göstermektedir. Ev işçileri, yasal düzenlemelerden ve sendikal haklardan yeterince faydalanamamakta, ağır çalışma şartlarına ve standardı olmayan düşük ücretlere maruz kalmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye’nin, ILO’nun 189 Sayılı Ev İşçileri için İnsana Yakışır İş Sözleşmesi’ni ve buna bağlı ekleri imzalamaması da bu sorunları artırmaktadır. Söz konusu sorunların sistematik olarak belirlenmesi, çözüme kavuşturulması ve uluslararası mevzuatlar dikkate alınarak iyileştirmeyi esas alan yasal değişikliklerin yapılması elzemdir.

GEREKÇE

Patriyarkal sistemin devamlılığını sağlamak üzere inşa edilmiş toplumsal cinsiyet rolleri kadının işgücü piyasasına katılmasını geciktirmiş, hane içi emeğin kadın emeğiyle özdeşleşmesini teşvik etmiştir. Cinsiyetçi iş bölümü algısı, haneye ait işleri, bakım emeğini, temizliği kadınların omuzlarına yüklerken, bu emeği hem karşılıksız bırakmış hem de görünmez kılarak değersizleştirmiştir. Bu algı, ev işlerinin istihdam yapısı içerisindeki rolünü de belirlemiş, kadınların gelir getirici işlerde yer almasının önünde ciddi bir engel teşkil ederek, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin derinleşmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Kadının çalışma hayatına katılımının önünde ciddi yapısal sorunlar yer alırken, ev işlerini kadınlara özgü sorunlar olarak gören akıl, ev içi emekçisi kadınların sorunlarını da görmezden gelmektedir. Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de ev işçileri en güvencesiz ve kırılgan çalışma grupları arasında yer almaktadır. Ev içi emekçileri, yasal korumadan yoksun bırakılma, sosyal güvence hakkına erişim engeli, çalışma şartlarının kötülüğü, iş güvencesinin olmaması, kötü muamele ve tacize maruz kalma gibi çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Kayıt dışı çalışmanın yaygın olması ve standart bir iş sözleşmesinin mevcut olmaması, bu mevcut sorunları daha da vahim bir hale getirmektedir. Ancak, çoğunluğunu kadınların oluşturduğu ev işçilerine dair herhangi bir veri çalışmasının olmaması, mevcut sayının saptanamamasına neden olmakta ve karşılaşılan sorunlarının bütün boyutlarıyla belirlenmesinin önünde ciddi bir engel teşkil etmektedir.

Her ne kadar ev işçilerinin sendikalaşma süreçleri Türkiye’de bilinçli bir şekilde sekteye uğratılsa da, 2011’de kurulan Ev İşçileri Dayanışma Sendikası EVID-SEN sonrasında 2013’te kurulan İmece Ev İşçileri Sendikası, ev işçilerinin kamuoyu görünürlüğünü sağlamak için mücadele yürütmekte ve maruz kalınan sorunları açığa çıkarmak için çalışmalar gerçekleştirmektedir.

Söz konusu iki kurumun çalışmalarından açığa çıkan sorunlar ve eksiklikler manzumesinde en önemli ayak hukuksal meselelerdir. Ev işçileri, istihdam ilişkilerini düzenleyen temel kanunların kapsamı dışında bırakılmıştır. İş tanımının ve iş kapsamının belirlenmesine dönük herhangi bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Hak ve yükümlülükleri, işçi statüsünde çalışan diğer çalışanların tabii olduğu İş Kanunu’na göre değil, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’na göre belirlenmektedir. Bu durum, ev işçilerinin diğer işçilerle aynı haklara sahip olmalarını engellemekte, hem yaptıkları işin tanımına ve kapsamına dair belirsizlikler yaratmakta hem de hukuki güvenceden yoksun bırakılarak, ağır bir iş yükü altında ezilmelerine sebebiyet vermektedir.

Öte yandan, işçi sağlığı ve iş güvenliğine ilişkin gerekli önlemlerin alınmaması ve yeterli bilinç düzeyinin oluşturulmaması nedeniyle ev işçileri, iş kazaları ile karşılaşmakta veya yapılan işle ilgili çeşitli hastalıklara maruz kalmaktadırlar. İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin konular Türk Borçlar Kanunu kapsamında düzenlenmiş olsa da ev işçilerinin 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamı dışında olmaları ve mevcut yasal düzenlemelerin yetersizliği bu alanda tam bir korumadan yararlanmalarını engellemektedir. 2014 yılında yürürlüğe giren 6552 sayılı Kanun ile birlikte, ev işçilerinin sigortalı olabilmeleri için ayda 10 gün, aynı kişinin yanında çalışma şartı getirilmiştir. Bu durum, ev işçilerinin sigorta kapsamına girmelerini zorlaştırmış, güvencesizliği ve kayıt dışılığı teşvik etmiş, işçilerin hak kayıplarına uğramalarına sebebiyet vermiştir.

Benzer şekilde, ev işlerine yönelik somut bir iş tanımının bulunmaması, ev işçilerinin çalışma koşullarının ağırlaşmasına ve bu alandaki güvencesizliğin artmasına neden olmaktadır. Mesai algısından uzak, verilen iş bitene kadar çalışmak durumunda kalan ev işçilerinin ne yazık ki belirli bir ücret standardı yoktur. Süreksiz bir çalışma biçimine tabii olduklarından düzenli ücret/gelir durumları da yoktur. Ağır çalışma şartları ve çeşitli kimyasallara maruz kalmalarından doğan yıpranmalara karşın, sosyal güvenceden faydalananamakta dolayısıyla gelecekte sosyal güvenceden doğan haklardan da mahrum bırakılmaktadırlar.

Bir başka mesele ise, çalıştıkları hanelerde işveren tarafından maruz bırakıldıkları kötü muamele, şiddet, taciz ve tecavüzdür. Haneye özgü, izole bir biçimde çalışma durumları olduğu için bu tür vakalar sıklıkla yaşanmakta, fiziksel ve psikolojik şiddete maruz bırakılmaktadırlar. ILO'nun, 2019 yılında kabul ettiği 190 sayılı Şiddet ve Taciz Sözleşmesi'nde hem çalışma yaşamında hem de aile/ev içerisinde cinsiyet temelli şiddet ve tacizin önüne geçilmesi adına önemli düzenlemeler yer almaktadır. ILO'dan Türkiye'ye bu anlaşmayı imzalaması yönünde çağrılar yapılmış olsa da, Türkiye bu anlaşmayı henüz imzalamamıştır, tıpkı ev işçilerine insana yakışır iş sağlanması konusunda ülkelere bazı yükümlülükler getiren ILO'nun 189 no'lu Sözleşmesini imzalamadığı gibi. Ev İşçilerine ilişkin 189 Sayılı ILO Sözleşmesinde de ev işçilerinin maruz kaldığı olumsuz davranışlara karşı etkili bir şekilde korunması gerektiği açıkça talep edilmektedir.

Ev işçileri sendikal haklar ve özgürlükler çerçevesinde de ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır. Ev işlerinin kendine özgü yapısı ve iş yerlerinin özel hanelerden oluşması, ev işçilerinin çoğunun çalışma yaşamına ilişkin yasal düzenlemelerde kapsam dışı sayılmaları, düzensiz ve süreksiz çalışma, işyerinde çalışan ev işçisi sayısının az olması gibi nedenler örgütlenmeyi güçleştiren unsurlar arasındadır. Örgütlenme güçlüğü de olsa sağlanmış olduğu takdirde, toplu sözleşme yetkisi almak için gerekli işkolu ve işyeri barajları, ev işçilerini örgütleyen sendikanın toplu sözleşme yapma hakkını kullanmasını engellemektedir. Dolayısıyla, ev işçilerinin sendikal hak ve özgürlüklerden tam anlamıyla yararlanabilmelerini sağlayacak etkin bir mekanizma mevcut değildir.

Aktarılan durumdan hareketle, ev işçilerinin gerek çalışma mekanında gerek statü bağlamında gerekse de sosyal güvenlik alanında karşılaştığı sorunlar oldukça fazladır. Sorunların etraflıca belirlenmesi, çözüm önerilerinin geliştirilmesi ve iyileştirmeleri esas alan yasal değişikliklerin belirlenip, hayata geçirilmesi elzemdir.